

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus
Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat De Sacramentis, & Censuris

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio VIII. De Divortio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40650

ximus art. 1. Tertio, circa particulam, *Sine damno*, diximus posse negari debitum, quando est periculum gravis morbi, & damni; Est etiam quaedam inhonestas, & turpitudinis, & peccatum veniale accedere ad uxorem tempore menstrui; Est vero mortale accedere ad illam gravidam cum periculo abortus; secus vero si tale periculum absit. Quarto, per particulam, *Solve*, designatur obligatio reddendi debitum, juxta dicta art. 2. Quinto, per particulam, *Cohare*, significatur obligatio cohabitandi, secundo gravi damno animæ, vel corporis: Si tamen alter conjugum timeat sibi a cohabitando infectionem lepræ, verbi gratia, aut alterius morbi contagiosi,

quamvis non teneatur cohabitare, teneatur tamen non ita longe ab altero recedere, ut non possit cætera obsequia exhibere; non enim eximitur ab aliis obsequiis præstandis, ut notant Reginald. lib. 31., & Sanch. Sexto, per particulam, *Sit locus, & tempus*, significatur in quibusdam locis, & nonnullis temporibus abstinendum ab usu conjugali, juxta dicta art. 1. Septimo, per particulam, *Tactus*, significatur, tactus esse permittos conjugibus, prout explicavimus art. 4. Demum, per particulam, *Ne spernito votum*, denotatur, astrictum voto castitatis non posse debitum petere, juxta ea, quæ diximus art. 3.

Q U Æ S T I O VIII.

De Divortio.

Divortium est solutio matrimonii, non quidem quoad vinculum, (quod ut diximus quaest. 3. art. 3. est indissolubile) sed quoad torum, sive etiam cohabitationem: possunt enim aliquando conjuges, manente vinculo matrimoniali, a se mutuo divertere, & inde dicitur divortium. ~~¶¶¶~~

Duplex autem datur causa divortii; Altera ex mutuo consensu citra alterius culpam, verbi gratia, per ingressum in Religionem; Altera ob culpam alterius conjugis, præsertim ob adulterium. De Divortio in utroque casu hic agendum; Inquirentes demum alias causas, propter quas fieri potest divortium ad tempus, videlicet quousque causa illa perseverent.

ARTICULUS I.

De Divortio ex mutuo consensu.

- I. *Quadrupliciter possunt conjuges ex mutuo consensu facere divortium.*
- II. *Si maritus de consensu uxoris Sacris iniiciatur, hac, si sit juvenis, debet ingredi Religionem.*
- III. *Num uxor senex possit cum marito Sacerdote cohabitare?*

I. **Q**uaritur, Quot modis possint conjuges divortium facere ex mutuo consensu?

Respondeo, posse quadrupliciter. Primo, si sine ullo voto separentur toro. Secundo, si separentur, ita ut uterque voveat castitatem. Tertio, ut vir Sacros Ordines suscipiat, uxore ingrediente in Religionem, aut manente in saeculo. Quarto, ut unus solus, aut etiam uterque Religionem ingrediatur. Et sane certum est, posse conjuges, ut melius Deo inserviant, aut

aut ob alium finem honestum ex mutuo consensu separari toro, vel ad tempus, vel in perpetuum; quia non tenentur uti matrimonio; nisi forte iis periculum esset incontinentiæ, quod alter superare facile non possit. Certum est secundo, posse utrumque conjugem ex mutuo consensu vovere castitatem, etiamsi Religionem non ingrediantur; quamvis id non sit facile consulendum propter periculum incontinentiæ, quod ex mutua cohabitatione facile incurreretur. Certum est tertio ex cap. *Si quis*, 4. de *Conversione Conjugatorum*, maritum etiam ex uxoris consensu non posse Religionem ingredi, nisi ipsa similiter Religionem ingrediat, aut nisi sit senex nullo pacto suspecta de incontinentia, & in sæculo manens Votum castitatis emitat, & quidem castitatis perpetuæ, non vero quousque maritus est superstes.

II. Utrum autem nec possit maritus de uxoris consensu sacris initiari, nisi ipsa aut Religionem ingrediat, aut senex sit non suspecta de incontinentia, & in sæculo manens voveat perpetuam castitatem? Dubium est inter Doctores. Aliqui putant cum Angelo apud Perez disp. 27. sect. 9. posse maritum de consensu uxoris Sacris initiari, dummodo uxor in sæculo manens voveat castitatem, etiamsi uxor sit juvenis. Ratio est, quia ideo, si vir Religionem ingreditur, debet pariter ingredi Religionem uxor juvenis, quia Religiosus non potest illius curam habere, illamque corrigere, si forte peccet: Contra vero Sacerdos secularis potest hoc facere; ergo, ut vir fiat Sacerdos de consensu conjugis, non videtur necesse, quod illa Religionem ingrediat, sed satis est, si voveat castitatem.

Communis tamen sententia cum Sanch. lib. 7. disp. 39., Con., Perez, & aliis docet, uxorem juvenem de-

bere ingredi Religionem, tam si vir ex ejus consensu Religionem ingrediat, quam si Sacris initietur. Ratio est, quia uxor juvenis in sæculo manens exposita est periculo incontinentiæ; & tantum abest, ut a marito Sacerdote possit corrigi, ut potius facile sit ipsi Sacerdoti familiariter illa utenti, & ejus curam agenti esse occasionem peccandi.

Dices: Potest uterque conjux vovere castitatem, & manere in sæculo; ergo poterit pariter alter initiari Sacris, altera vovente castitatem in sæculo.

Respondeo, concessio antecedente, negari consequentiam. Disparitas est; quia in primo casu si esset periculum incontinentiæ, esset facile remedium, petendo scilicet dispensationem a tali voto; non tamen in secundo casu.

III. Notandum tamen, quod si uxor sit senex, & extra omnem omnino suspicionem, poterit cum marito Sacerdote, secluso toro, cohabitare: Sed consilium est a tali cohabitatione abstinere, tum propter exemplum, tum propter qualecumque periculum, etiam levioris incendii, seu libidinis.

ARTICULUS II

De Divortio ob causam Adulterii.

- I. Sufficiens causa ad divertendum est Adulterium.
- II. Sodomia, & brutalitas probabiliter non præbent causam sufficientem ad faciendum divortium.
- III. In foro conscientia qui certus est de conjugis adulterio, potest auctoritate propria facere divortium.
- IV. Quid requiritur ad habendam certitudinem moralem, quod conjux adulteratus sit?
- V. Tunc solum conjux innocens tenetur divortium facere, quando non est alia via corrigendi alterum, qui in adulterio persistit.

VI. In

- VI. In multis tamen casibus adulter dimitti non potest; Et probabilius vir nequit conjugem adulteram dimittere, si per metum gravem fuerit cognita.
- VII. Si uterque conjux fuerit adulter, delicta compensantur. At si alter tantum sit emendatus, poterit hic divortium petere, altero post monitionem persistente.
- VIII. Judex potest post emendationem conjuges per divortium separatos iterum conjungere.
- IX. Conjux innocens habet jus cogendi rem, ut ad se redeat.
- X. Potest innocens tribuere jus petendi debitum alteri conjugi adultero, non tamen incestuoso.
- XI. Conjux innocens post sententiam divortii potest Sacros Ordines suscipere, aut Religionem ingredi altero invito; non tamen adulter.
- XII. Si alter conjux sive innocens, sive adulter consentiente altero Religionem ingrediatur, qui manet in saeculo, non tenetur emitte votum castitatis.

I. Certum est, Adulterium unius conjugis dare alteri jus faciendi divortium, ex cap. *Gaudemus*, & ex *Matth. 5.* ubi dicitur: *Qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœcham.* Et ratio est, quia frangenti fidem fides non est servanda, ex *lege Si cum venerit ff. pro Socio*: Per adulterium autem frangitur fides data in matrimonio non dividendi carnem; nam conjuges, ut habetur *Genes. 2.*, sunt duo in carne una, videlicet per copulam carnalem cum seminatione in vase debito.

II. Hinc sequitur, solum desiderium fornicandi, & alios actus impudicos, per quos caro non dividitur, non dare sufficientem causam in divortio; sicut nec est causa divortii mollities

Pars VII.

alterius, aut concubitus cum fœmina mortua, aut cum statua, &c., quia caro proprie non dividitur: Contra vero censetur causa sufficiens divortii Bestialitas, & Sodomia cum altera persona, quia per talem copulam caro perfecte dividitur. Ita probabilius Sanch. lib. 10. disp. 4., & Bonac.; quamvis Pont., & Perez disp. 56. sect. 2. id negent putantes, per brutalitatem, & sodomiam non dividi carnem, cum non possit inde una caro proles procreari, atque adeo non dari jus divortii.

III. Queritur nunc primo; Utrum conjux innocens possit propria auctoritate facere divortium ob adulterium sive publicum, sive occultum alterius?

Respondeo, posse; secluso tamen scandalo, ex cap. *Dixit Dominus*, 32. quest. 1. Ratio est, quia jure naturæ nemo tenetur servare fidem frangenti illam. Verum in foro externo conjux innocens cogendus est ad conjugem redire, donec constet de adulterio; Quamvis non teneatur reddere debitum, etiamsi per excommunicationem, aut præceptum Judicis ad id cogatur, si in foro conscientia certus sit de illius adulterio. Ratio est, quia præceptum Superioris non obligat in conscientia, quando procedit ex falsa præsumptione. Ita Sanch. disp. 12., Reginal., Bonac., Sotus, & alii.

IV. Dubium tamen est; Quænam notitia adulterii requiratur, ut possit fieri divortium?

Respondeo, requiri certitudinem moralem; nam possessio stat pro reo, & nemo in dubio, & per solam probabilitatem in contrarium privandus est sua possessione: Habetur autem certitudo moralis, quando, verbi gratia, aliquis fide dignissimus, cui merito prudentissimus fidem haberet, testaretur adulterium, vel saltem ejus vehementem suspensionem; ut si vidisset

set solum cum sola in lecto, ex *cap. Literis, de presumptione*; non tamen sufficiunt verba amatoria, aut xenia missa uxori ab adultero: Immo nec oscula, & amplexus, nisi adsint aliae circumstantiae loci, temporis, vel personarum.

Notandum tamen cum communi contra Navar., quod adulter etiam publicus possit petere debitum a conjugē innocente ignorante suum adulterium; quia nemo tenetur hanc poenam subire ante sententiam Judicis, vel alterius conjugis. Immo post hanc sententiam potest amicabiliter debitum petere, ut reconciliet sibi conjugem innocentem, & amissum jus acquirat.

V. Quæritur secundo; An teneatur conjux innocens facere divortium ab altero adultero?

Respondeo, regulariter non teneri; cum possit quilibet injuriam sibi irrogatam condonare. Si tamen ille in adulterio persistat, multi docent, teneri eum deserere, ne videatur particeps illius criminis. Communius tamen id negant; nam crimen vel est occultum, & nullum datur scandalum; vel est publicum, & satis est, si publice conetur conjux innocens corrigere adulterum, proponendo illi poenas inferni, & prout potest puniendo illum. Quod si putet hac sola via adulterum corrigendum esse, videlicet per divortium, in tali casu per accidens tenetur ex charitate ad tempus divertere.

VI. Quæritur tertio; In quibusnam casibus adulter non potest dimitti?

Respondeo, pluribus in casibus. Primo, quando uterque conjux commisit adulterium, ex *cap. final. de adulteris*; quia paria delicta mutua compensatione abolentur. Secundo, si vir det causam proximam adulterandi uxori; ut si tacite, vel expresse dederit illi facultatem; vel si noluit prohibere, cum commode posset: Secus

vero si dedit causam remotam; verbi gratia, quia iratus illam domo expulit, aut necessaria alimenta, vel debitum denegavit. Tertio, si adulterium sine culpa commissum fuit; ut si uxor bona fide crediderit aut adulterum esse proprium virum, aut proprium virum esse mortuum, & idcirco secundas nuptias contraxerit. Quarto, si uxor per vim cognita fuit. Quod si non per vim, sed per metum gravem fuit cognita, lis est inter Doctores, an possit vir facere divortium? Probabilius existimo, quod non possit; ut docent Henr., & Bonac. contra Sanch., & alios. Ratio est, quia metus gravis excusat a lege Ecclesiastica, & ab incurrenda censura, aut alia poena canonica; ergo uxor, quæ per metum gravem adulteravit, videtur quod non debeat pati poenam hanc, quod scilicet possit vir ab ea divertere. Quinto demum, non potest conjux innocens facere divortium, quando condonavit alteri adulterium vel expresse, vel etiam tacite, ut si sciens illum commisisse adulterium, aut petat ab eo, aut illi reddat debitum.

VII. Dubium est primo; An quando uterque conjux commisit adulterium, & alter tantum est emendatus, possit hic petere divortium ab altero non emendato?

Respondeo affirmative; quando scilicet emendatus admonuit alterum, ut cessaret ab adulterando, & tamen de novo relabitur; Nam sicuti si ambo adulterium commiserunt, & deinde reconciliati sunt, uno relabente, potest alter facere divortium ex communi Doctorum sententia: ita in casu nostro: Nam quando emendatus monet alterum, jam offert illi reconciliationem; ergo si hic non respicit, potest ille divortium petere, ut docent Sanch. lib. 10. disp. 7., Conink, Reginal., Bonac.

VIII. Dubium est secundo; Utrum adulter facto divortio possit ad se revocare alterum, qui post divortium lapsus est in adulterium?

Respondeo cum Bonac. contra Con., non posse; quia sententia divortii non fertur sub conditione, quod alter non adulteret, sed fertur absolute in odium delinquentis. Potest tamen Judex sua auctoritate illos reconciliare: Nam sententia divortii non abstulit Superiori jus, ne possit separatos quoad torum, & habitationem iterum conjungere ad vitanda pericula incontinentiæ. Immo tenetur Superior hoc facere, quando adest scandalum, & manifestum periculum incontinentiæ.

IX. Quæritur quarto; An possit conjux innocens facto divortio cogere adulterum, ut ad se redeat?

Respondeo affirmative cum Sanch., Sâ, & aliis. Ratio est, quia sententia divortii facta est in favorem innocentis, & in pœnam adulteri, non vero in pœnam innocentis. Quare si innocens non posset ad se revocare adulterum, jam divortium cederet in pœnam ipsius innocentis.

X. Hinc patet disparitas; quare scilicet potest conjux innocens tribuere alteri adultero jus petendi debitum, non tamen possit tale jus tribuere conjugi incestuoso, qui copulam habuit cum consanguineo, vel consanguinea conjugis innocentis in primo, vel secundo gradu. Ratio est, quia in primo casu adulter privatur jure petendi debitum in gratiam innocentis, unde si hic cedit juri suo, potest ille petere debitum: Contra tamen in secundo casu incestuosus privatur jure petendi debitum, non in gratiam innocentis, sed in pœnam sceleris: Sicut enim non decet, affines matrimonio copulari; ita quando supervenit matrimonio affinitas propter incestum, non decet, quod in-

cestuosus petat debitum, quamvis possit reddere, & ad id teneatur, ne scilicet innocens pœnam illam subeat ob crimen incestuosum.

XI. Quæritur ultimo; An post divortium possit Sacros Ordines suscipere, vel Religionem ingredi tam conjux innocens, quam adulter?

Respondeo, posse quidem innocentem Sacros Ordines suscipere, aut Religionem ingredi, adultero invito; dummodo adulterium sit publicum; Aliter si delictum non probaretur, deberet restitui conjugi ad scandalum vitandum: Contra vero adulter non potest, invito altero innocente, Sacros Ordines suscipere, aut Religionem ingredi; quia innocens habet jus concedendi illi reconciliationem, & ad se illum repetendi. Potest tamen id facere, si habeat a conjuge innocente licentiam sive expressam, sive etiam tacitam; ut si sapius petat ab illo reconciliationem, & hic nolit illam concedere, dicens, se nunquam illam concessurum. Unde fit, quod non possit postea conjux innocens revocare ad se adulterum, qui ea de causa Sacros ordines suscepit, vel Religionem ingressus est, aut votum emisit. Ita Sanch lib. 10. disp. 11., Bonac., & alii.

XII. Adde, quod si adulter de licentia conjugis innocentis Religionem ingrediatur, innocens manens in sæculo non tenetur votum castitatis emitte. Ratio est, quia in *cap. Significasti, de Conversione conjugatorum* id præcipitur, quando matrimonium manet illæsum, non vero quando factum est divortium; & ideo si conjux innocens Religionem ingrediatur, nec tenetur adulter manens in sæculo castitatem vovere.

ARTICULUS III.

De aliis causis faciendi divortium ad tempus.

- I. *Quanam sint causa faciendi divortium ad tempus?*
- II. *Hæresis alterius conjugis non dat causam faciendi divortium perpetuum, (sicut dat adulterium) sed solum ad tempus; Nisi tamen publice ille sit ab Ecclesia damnatus.*
- III. *Si maritus ad scelus nefandum pertrahat uxorem, & nolit corrigi, hæc potest divertere.*
- IV. *Sicut etiam si uxor saepe, & atrociter a marito percutiatur.*
- V. *Uxor venefica, quæ consilio demonis nititur, dimitti potest.*
- VI. *Votum castitatis a conjugē de alterius consensu emissum dat causam diverendi, si remittatur obligatio reddendi debitum.*
- VII. *Post divortium filii sequuntur conjugem innocentem.*
- VIII. *Cujus autem expensis alendi sint filii? Iis est inter Doctores, si culpa matris divortium factum sit. Si autem culpa Patris id contigerit, ejus expensis apud matrem alendi sunt. Quod si ex mutuo consensu divortium fiat, proles triennio minor expensis matris educanda est, deinde expensis Patris.*

I. **P**RÆTER adulterium, quod dat causam faciendi divortium in perpetuum, dantur aliæ causæ faciendi divortium ad tempus, hoc est quousque causæ illæ perseverent.

Quæritur itaque; Quanam sint istæ aliæ causæ?

Respondeo, universim quoties unus non potest cum altero conjugē cohabitare sine gravi periculo animæ, aut corporis, quod merito virum constantem terreat, potest ad tempus ab

eo divertere, quousque periculum durat. Ratio est, quia non tenentur cum tanto incommodo hæc obligationibus satisfacere; Quod patet ex cap. *Ex transmissa*, & ex cap. *Lituras*, de restitutione Spoliatorum.

Neque dicas, ob solam causam fornicationis a Christo Domino permitti divortium. Nam in casu nostro divortium ad tempus fit, non delerendo uxorem, sed fugiendo proprium malum; quod non est contra Christi Domini præceptum;

Hinc prima causa divortii est Lapsus unius in hæresim, vel infidelitatem. Ratio est, quia hæresis est quædam fornicatio spiritualis, ex cap. *Idololatria*, de divortiiis; quando tamen ille convertitur, debet cum innocente conjungi, cum cesset causa diverendi; non enim hæresis est fornicatio proprie dicta, quæ unice ex lege Christi Domini dat causam faciendi divortium in perpetuum.

II. Excipe tamen, si conjux in hæresim lapsus iudicio Ecclesiæ sit separatus, aut condemnatus; tunc enim conjux innocens etiam emendatum non tenetur recipere, ut notat Conatum in pœnam hæresis; tunc etiam quia ob perpetuam illius infamiam grave esset, & quodammodo infame conjugii innocenti conjungi cum illo.

III. Secunda causa est, quando unus nititur alterum pertrahere ad peccatum; tunc enim si præmissa correctione adhuc ille persistat, potest hic secluso scandalo divertere: Immo tenetur, si commode potest, quando probabiliter timet, quod sit consenturus. Hinc si maritus vult uti uxore sodomitice, potest hæc petere divortium, ex cap. *Omnes causationes* 32. *quæst.* 7.; etenim a tali nefando scelere natura ipsa abhorret. Notat tamen Sanch. lib. 10. disp. 4. id esse verum, si sodomia sit consummata, & vix corrigi nolit.

IV.

IV. Tertia est savities alterius conjugis, ob quam timet alter sibi mortem, aut graves plagas esse inferendas, non tamen si moderatam castigationem timeret. Hinc potest divertere conjux, si alter tentavit illum occidere, ut notat Sanch.; vel si maritus percutiat saepe, & atrociter uxorem.

Quarta, si alter fiat omnino furiosus, aut gravi, & contagioso morbo laboret; nam in his casibus alteri ex cohabitatione grave periculum imminet; secus tamen si ille fieret solum stultus, aut contraheret gravem morbum non contagiosum; nam in tali casu cum possit sanus sine suo periculo illi cohabitare, ejusque curam gerere, ad id tenetur.

V. Quinta, quando delictum unius potest esse alteri conjugi causa gravis damni; ut quando uxor est venefica, interficiens filios, aut si consilio daemone utatur.

VI. Sexta demum est votum castitatis communi consensu emissum; in quo casu possunt conjuges separari quoad torum, ne exponant se periculo violandi votum castitatis emissum; dummodo tamen remiserint sibi obligationem reddendi debitum: Immo possunt ambo Religionem ingredi; ut

notant Bonac., Henr., & alii.

VII. Rogabis demum; Quemnam conjugem sequantur filii post divortium?

Respondeo, ex jure civili sequi debere partem innocentem, ut notant Sanch. & Bonac. Ratio est, quia potior videtur conditio innocentis. Excipe tamen, nisi innocens sit infidelis; tunc enim in favorem fidei, ne proles in Infidelitate procreetur, tradenda est conjugi fidei, ex *cap. final. de conversione Infidelium*.

VIII. Majus dubium est, A quonam sint alendi? Certum est, quod si divortium fiat mutuo consensu, proles triennio minor educanda sit expensis matris; triennio vero major expensis Patris. Quod si ex Patris culpa divortium contingat, soboles, etiam si sit triennio minor, educanda est apud Matrem expensis Patris, ex *leg. 3. Regia tit. 19. part. 4*. Si demum ex Matris culpa divortium factum est, magna lis est apud Doctores; qua in re consuli potest Sanch. lib. 10. disp. 20., Rodrig., Menoch. consil. 853., aliique: Satis nobis sit, id innuisse ad complementum tractatus; cui dandus est (sed oh ubi Aeternitatis!)

F I N I S.

A. M. D. G., & B. V.

Sine labe Conceptæ.

SYN.